

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА АКАДЕМІЯ МУЗИКИ ім. М. ГЛІНКИ

Кафедра «Вокально-хорового мистецтва та музикознавства»

СІЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФАХ

Галузь знань	02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність	025 «Музичне мистецтво»
Рівень вищої освіти	перший
Ступінь вищої освіти	бакалавр

спеціалізація «Хорове диригування»

Дніпро, 2019

АНОТАЦІЯ

Подальший розвиток хорової культури України передбачає підвищення рівня вимог до підготовки фахівців даної галузі задля збереження кореневої системи як культурного явища, притаманного художньо-естетичній ідеї етносу.

Освітній рівень «Бакалавр» вимагає різнобічної фахової підготовки майбутнього диригента. У набутті професійних навичок центральне місце займають заняття з фаху. Виховання художнього смаку у виконавській діяльності, здатності трансформувати знання та навички придбані на всіх дисциплінах попереднього навчального плану, виховання особистісних якостей диригента-виконавця-викладача мають стати важелями фахової роботи студента-бакалавра. Ретельна і послідовна робота над хоровими творами – основа занять в класі хорового диригування. Гармонічний творчий розвиток студента, сприйняття диригентського мистецтва як єдиного нерозривного музично-пластичного процесу втілення художнього образу хорового твору, оволодіння палітрою мануальних навичок задля відтворення власної виконавської концепції є основним завданням формування фахових якостей керівника хору, диригента-виконавця під час навчання.

Вимоги сучасного хорового виконавства детермінують відповідний програмний зміст та репертуарний план з дисципліни «Фах». Тому виконавська програма (залікових модулів та підсумкової атестації) має складатися з творів різних за жанрово-стильовими ознаками, різної форми, різними типами фактур, різних за змістовно-емоційним наповненням. Це сприятиме поширенню знань та вмінь диригента-виконавця. Викладач у професійному спілкуванні зі студентом має розвинути не тільки його мануальні навички а і загально-світоглядні. Навчити фахово, всебічно опрацьовувати текстову структуру хорового твору відносно жанрово-стильових ознак, враховуючи специфіку вокально-хорової роботи.

Біфункціональна природа диригування як мистецтва має бути опрацьована студентом. Психологічні важелі репетиційної роботи та концертно-виконавської діяльності, управління хоровим колективом через глибоко осмислену та щільно відібрану мануальну палітру художньої виразності поряд зі всебічним аналізом хорового твору мають стати предметом обговорення в класі хорового диригування.

Процес роботи над хоровим твором повинен досягнути діалектичного взаємозв'язку всіх диригентських функцій:

- інформування хорового колективу;
- реалізації мануального показу в специфіці хорових засобів відтворення музики;
- корегування та виправлення хорового виконавського процесу.

В опрацьованні хорових творів з програми ОКР «Бакалавр» необхідно враховувати особистісні якості студента, спрямувати їх на досконале засвоєння та високохудожнє втілення хорового твору.

Продовження роботи над удосконаленням мануальної техніки, необхідно поєднувати з емоційним розвитком студента, розвитком вольового джерела диригента-виконавця, що здатний впливати на «живий» інструмент – хор.

Програма підсумкової атестації студента-бакалавра спеціалізації «хорове диригування» має бути значною за обсягом. В ній повинна бути представлена різнобарвна жанрово-стильова палітра хорового мистецтва. Студент спочатку має опрацювати її в класі, потім у репетиційній роботі з хором колективом.

Зростання професійно-інтелектуального потенціалу студента, його фахової майстерності, удосконалення знань та мануальних навичок контролюється системою поточного та підсумкового контролю.

Презентацією підсумку фахової діяльності студента-бакалавра є підсумкова атестація.

Рік (курс) підготовки: I – IV. Семестри: 1 – 8	
Кількість кредитів ECTS: 20 (600 годин)	
Кількість змістових модулів: 16	
Вид заняття:	Кількість годин:
індивідуальні	310
самостійна робота	290
Кількість тижневих годин:	2

Дані про дисципліну «Фах» (Хорове диригування)

Дисципліна «Фах» (хорове диригування) є базовою в підготовці здобувачів спеціалізації «Хорове диригування» та спрямована на формування загальних та професійних компетенцій.

Навчальна дисципліна «Фах». Хорове диригування» належить до основної частини професійно-практичних дисциплін, входить до спеціалізованого блоку навчального плану.

Мета дисципліни «Фах» – виховання особистих якостей, знань та навичок в системі різнобічної фахової підготовки необхідної для реалізації в синтетичній диригентській діяльності; підготовка до практичної роботи з хоровим колективом; гармонічний розвиток музиканта-виконавця.

Завдання предмету:

- оволодіння технікою мануального втілення текстової структури хорового твору;
- специфікою показу елементів хорової звучності : строю, ансамблю, дикції;
- навчання методам музикального відтворення засобів музичної виразності, емоційного наповнення, художнього змісту, стильових особливостей.

В результаті вивчення дисципліни студент має набути наступні компетенції:

- Демонструвати артистизм, виконавську культуру та технічну майстерність володіння мануальною технікою на належному фаховому рівні під час диригентської діяльності.
- Демонструвати володіння техніками, прийомами та методиками у виконавській диригентській діяльності, знання музичних стилів та репертуару.
- Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.
- Відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію.
- Винаходити оптимальні шляхи вирішення виконавських проблем, відтворювати емоційно-образний зміст музичного твору під час виконавської диригентської діяльності, створювати художній образ за допомогою комплексу музичних виражальних засобів.
- Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками для жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.
- Володіти розумінням, практичними навичками та методикою роботи з оркестром, хором у диригентській діяльності, базовими знаннями організаційної та творчої роботи з колективом.
- Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

В процесі опанування навчальної дисципліни «Фах» (хорове диригування) студент набуває навичок диригентській мануальній техніці, здобуває навички самостійної роботи з текстовою структурою хорового твору (в усіх формах робіт: гра партитури, спів горизонталі та вертикалі, диригентський показ, цілісний поглиблений аналіз.)

Дисципліна «Фах» (хорове диригування) щільно пов'язана із професійно-практичною ланкою предметів навчального плану, таких як: «Читання хорових партитур», «Хорове аранжування», «Педагогічна практика», «Практика роботи з хором, «Хоровий клас».

Щільність зв'язку обумовлює продуктивність засвоєння усіх перелічених дисциплін навчального плану. Наслідком такої роботи має бути формування фахівця музиканта-диригента-хормейстера, виконавця, викладача.

Мета та завдання предмета «Фах» (хорове диригування) спрямовані на всебічний музичний фаховий розвиток студента, його професійно-творче зростання як диригента та виконавця.

В курсі вивчення дисципліни студент опановує хорові твори різних епох, жанрів, музичних форм.

Методи навчання.

Дисципліна «Фах» (хорове диригування) викладається в формі аудиторних (індивідуальних) занять.

Навчальна стратегія ґрунтується на евристичному та діяльнісному підходах і спрямована на формування нових знань вмінь та навичок і їхній практичній реалізації.

Методи навчання задля забезпечення студентом-бакалавром загальних і професійних компетенцій.

- Метод художньої демонстрації та художнього ілюстрування, метод створення індивідуального репертуару, консультування, збирання інформації, анотації, моделювання, апробація виступу;

- Метод наочно-слухового показу (демонстраційний метод), метод художньої демонстрації та художнього ілюстрування, метод пластичного інтонування, консультування, моделювання, апробація виступу;

- Дедуктивні, аналітичні, частково-пошукові, постановка проблеми, анотації, консультування, метод синхронічного та діахронічного аналізу творів, метод стильового аналізу музичного твору;

- Робота з текстами, анотації, метод синхронічного та діахронічного аналізу творів, компаративні метод, метод емоційної драматургії, метод створення композиції, метод художнього контексту;

- Метод емоційної драматургії, метод створення композиції, метод художнього контексту, метод -ототожнення, метод роздуму про музику, метод життєвих асоціацій;

- Збирання інформації, складання плану, робота з текстами, наочними засобами, метод активізації самовдосконалення музично-

слухацької діяльності, постановка проблеми, метод міжпредметних зв'язків;

- Інформаційно-узагальнюючий метод, пояснювально-стимулюючий, збирання інформації, метод термінологічного аналізу, аналітичний метод, порівняльно-історичний метод, метод зіставлення, метод дефінітивного аналізу, метод функціонального аналізу, метод морфосемантичного аналізу, описовий метод, контекстуальний метод., метод міжпредметних зв'язків;

Методи, що використовує викладач задля забезпечення здобуття студентом загальних і професійних компетенцій:

- Словесні (розповідь, пояснення, бесіда);
- наочні (ілюстрація, демонстрація, показ);
- практичні (вправи, самостійне вивчення літератури, виконавство).
- Робота з нотним матеріалом.

Студент має досконало володіти текстовою структурою хорového твору: грати партитуру, співати партії та вертикалі, грамотно розібрати та деталізувати мануальні прийоми.

- Робота з літературою.

Студент має поступово розширювати спектр фахових знань. У вирішенні цього питання йому допоможе література, що надана у списку основних, допоміжних джерел та інтернет-ресурсів.

- Виклад навчального матеріалу (бесіда, пояснення).

Студент має бути готовим до сприйняття матеріалу пояснення (шляхом опанування текстової структури хорového твору та вивчення літературних джерел). Має співпрацювати з викладачем в освоєнні певного матеріалу на тлі власного фахового досвіду та міждисциплінарних зв'язків.

- Демонстрація наглядних засобів.

Студент має сприймати музичне життя середовища задля розширення власного кругозору. Користуватись відео-записами, аудіо-записами, отримувати враження від спілкування з музикою наживо (відвідування концертів, театрів, філармоній тощо).

- Перевірка знань, вмінь, навичок, перевірка самостійної роботи.

Студент має сприймати урок як творче спілкування особистостей, де він може продемонструвати, що підвищив свій фаховий рівень у всіх формах роботи та набув нових знань, вмінь і навичок. Зацікавленість студента у самостійній роботі надає змогу пришвидшити темп професійного зростання.

- Порівняльний аналіз та контроль.

Студент повинен вміти слухати, візуально сприймати своє та чуже виконання, аналізувати виконання, робити порівняльний аналіз різних виконавських спроб задля виявлення особистих помилок. Вміти висловити власну думку у коректній формі з використанням понятійно-концептуального апарату диригента-хормейстера.

- Аналітико-синтетичний метод.

Аналітико-синтетичний метод - складне завдання для студента-бакалавра. Цей метод являє собою складний шлях розуміння синкретичної природи музичного твору. Складові цього шляху: досконале вивчення (всіх форм роботи над хором твором) та глибокий всебічний аналіз твору, який надасть змогу досягнути образні сфери твору, його художню ідею, задуми автора тощо.

- Компаративний метод.

Опанування музичного твору за допомогою глибокого вивчення історико-стилістичних моделей, реалій їхнього існування в певному історичному часі, їх жанровий уклін та виконавські принципи.

- Метод внутрішнього звукового моделювання.

Це дуже важливий метод на шляху опанування хорового твору. В наш час майже кожний музичний твір можна прослухати в декількох виконавських інтерпретаціях. (Цей метод ми вже обговорювали вище). Але диригент-хормейстеру конче необхідно набути навичок внутрішнього слухового моделювання хорового твору.

Дана модель складається на тлі глибокого всебічного вивчення партитури хорового твору. Застосовуючи даний метод студент має скласти власну виконавсько-інтерпретаційну концепцію мануального відтворення хорового твору.

- Емпіричний метод.

Даний метод з давніх-давен використовується в музичній педагогіці. Завдяки йому ми зберігаємо та поширюємо традиційні (признані усіма) прийоми диригування. Принцип цього методу: від вчителя-учню, - «роби, як я». Але студенту важливо розуміти, що даний метод має і недоліки. Кожний з технічних мануальних прийомів має бути засвоєний на так званому «фізіологічному» рівні, виглядати природньо та бути емоційно виправданим.

- Творчий метод.

Опанування текстової структури хорового твору, її цілісний аналіз, синтез, інформація про історію виконання, звукове моделювання, виконавська інтерпретація, сценічна реалізація, все це - складові творчого методу – впевненої, власної побудови художнього образу хорового твору.

Заплановані результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- методи вивчення хорового твору;
- методи роботи з хором колективом;
- особливості вокально-хорової роботи з різними видами та типами хору;
- специфіку показу елементів хорової звучності (строю, ансамблю, дикції);
- специфіку жанрів хорової музики.

вміти:

- самостійно працювати над хором твором;
- вивчити хорівий твір з будь-яким колективом;
- визначати особливості стилю, жанру, форми в текстовій структурі хорового твору у їх поєднанні;
- самостійно знаходити методи мануального відтворення технічних засобів музичної виразності;
- інтерпретувати хорівий твір;
- розробляти план репетиційної роботи з хором та аналізувати її результати;
- аналізувати власне виконання.

володіти:

- методами опрацювання хорового твору;
- методами роботи з хором колективами різного типу, виду, підготовки;
- комплексом знань та навичок, що дадуть змогу проаналізувати образно-художній зміст хорового твору, зрозуміти його синтетичність, жанрово-стильовий уклін та форму;
- широкою палітрою мануальних навичок, для реалізації художнього змісту;
- репертуаром для майбутньої диригентської діяльності;
- системою аналізу хорового твору.

Програми студентів-бакалаврів поточного навчального року:

1. Трач О.
 - В. Мартинюк – «Зове рідна мати», «Чистий кришталь»
 - С. І. Танєєв – кантата «Іоанн Дамаскин» Пч.
2. Алексанян К.
 - В. Мартинюк – «Яблунева солов'їна»
 - С. І. Танєєв - кантата «Іоанн Дамаскин» Іч.
3. Шевчик Т.
 - В. Мартинюк – «Мова золота»
 - С. І. Танєєв - кантата «Іоанн Дамаскин» Пч.

Структура навчальної дисципліни

I – II-III курси			
I,III,V семестр		II,IV,VI семестр	
модулі I, V, IX	модулі II, VI, X	модулі III, VII, XI	модулі IV, VIII, XII
1) твір а capella 2) частини кантатно-ораторіального циклу	1)Твори а capella 2)Хорова сцена із опери	1) твір а capella 2) 2,3 частини контактнo-ораторіального циклу	1) Складний за формою твір а capella 2) Сцена із опери

IV курс			
VII семестр		VIII семестр	
М. XIII	М. XIV	М.XV	М.XVI
1) твір а capella 2) 2,3 частини контактнo-ораторіального циклу	1) Складний за формою твір а capella 2) Сцена із опери	Підготовка виконавської програми: твір а capella, твір великої форми із супроводом. Виконавський аналіз творів	

Самостійна робота

Обов'язковою складовою опанування студентами предмета «Фах. Хоровеиригування» є систематична та поглиблена самостійна робота. Самостійна робота є багатовекторною і включає: вивчення додаткової літератури, знайомство з новим репертуаром, прослуховування музичних творів у виконанні видатних музикантів, самостійний аналіз хорового твору, відвідування концертних заходів. Кінцева мета – підготовка студентів до успішної самостійної професійної діяльності.

Робоча програма з дисципліни «Фах» (хорове диригування) передбачає години для самостійної роботи студентів. Окремі питання для самостійного опрацювання додаються до кожної теми. Передбачено також перелік допоміжної літератури. Завдання для самостійно роботи включають підготовку доповідей, рефератів, порівняльний аналіз різних редакцій та

виконавських інтерпретацій, аналіз особливостей різних стилів та хорової творчості різних композиторів, підготовку методичних рекомендацій для опанування музичних творів та виконавських проблем.

Процес навчання в класі хорового диригування має максимально активізувати мислення студента. Активізація націлить студента на систематичну самостійну роботу. Змістом такої роботи має стати цілісний аналіз хорового твору, пошуки засобів мануальної виразності. Метою комплексної роботи в освоєнні текстової структури хорового твору буде обґрунтований індивідуалізований виконавський план, в якому розширюється змістовний образ хорового музичного твору, жанрово-стильові ознаки, його мистецька цінність.

Самостійна робота студента-бакалавра містить також ракурс, який надає змогу спрямувати творчі зусилля на реалізацію хорового музичного твору в репетиційному процесі (складання плану репетиційної роботи над твором з хоровим колективом). Моделювання такої роботи дозволяє студентові в майбутньому впевнено працювати над розкриттям образно-змістовної складової хорового твору з колективом.

Самостійна робота студента-бакалавра з навчальної дисципліни «Фах. Диригування» за навчальним планом складає 285 річних годин.

Самостійна робота

з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Методи вивчення хорового твору;	20
2.	Об'єкт і принципи музично-теоретичного аналізу хорового твору;	30
3.	Принципи та методи вокально-хорового аналізу твору;	30
4.	Архітектоніка хорового твору;	20
5.	Значення стилістичних особливостей та жанрової основи хорового твору;	27
6.	Аналіз твору a capella	30
7.	Аналіз твору із супроводом	30
8.	Аналіз хорової мініатюри	20
9.	Аналіз творів крупної форми	30
10.	Знайомство з різними інтерпретаційними виконавськими варіантами хорового твору	25
11.	Понятійно-концептуальний апарат диригента-хормейстера	23
Всього за навчальним планом		285

Індивідуальні завдання

1. Вивчення сучасної науково-методичної літератури;
2. Виконання вправ для вдосконалення особистої мануальної техніки;
3. Підбір вправ для розспівування хорового колективу;
4. Ознайомлення з сучасними хоровими творами;
5. Ознайомлення з різними виконавськими інтерпретаціями хорового твору;
6. Аналіз власного виконання хорового твору.
7. Зміст літературного тексту та музичний зміст;
8. Емоційно-змістовна складова хорового твору.

Процес самостійної роботи студента у межах навчальної дисципліни «Фах. Диригування» відіграє дуже велике значення на шляху становлення професіоналізму бакалавра.

Самостійна робота студента повинна охопити ряд наступних питань:

- Методи роботи над графічним значенням диригентських схем.
- Етапи роботи диригента-хормейстера над хоровим твором.
- Професійна спрямованість заняття, його вплив на розвиток професійно-педагогічних здібностей, умінь і навичок у студентів.
- Доцільність обраних методів навчання, форм організації навчальної діяльності студентів, засобів викладання навчального матеріалу. Володіння інноваційними формами і методами навчання
- Втілення емоційно-образного змісту хорового твору у контексті його жанрово-стилістичної моделі.
- Значення мануальної техніки диригента на шляху досягнення високого виконавського рівня хорового колективу.
- Специфіка підбору репертуару у класі з диригування.
- Методика роботи над емоційним станом диригента під час концертного виступу.

В комплекс самостійної роботи студента входить робота з професійною літературою, опанування пластико-гімнастичних та метро-ритмічних вправ, ознайомлення з інноваційними формами та методами індивідуального навчання, відвідування репетицій та концертів провідних хорових колективів, складання плану уроку з диригування, досконале вивчення програмних вимог з диригування тощо.

План письмового аналізу

I. Загальні свідомості про твір.

1. Музичний зміст твору:

- його ідея;
- художній образ.

1. Про життя і творчість композитора:

- біографічні дані;
- загальна характеристика творчості;
- більш широка характеристика хорової спадщини.

2. Хоровий жанр:

- хорова мініатюра;
- обробка або перекладання твору;
- крупна форма;
- сцена з опери чи оперний хор;
- частина ораторії, кантати, сюїти тощо.

3. Якщо твір є частиною кантатно-ораторіального жанру, то надати характеристику його інших частин:

- склад виконавців;
- кількість та назва частин твору;
- значення хору, солістів;
- значення супроводу;
- місце та значення частини твору в даному творі.

II. Літературний текст.

1. Короткі відомості про автора літературного тексту:

- роки життя та біографічні дані;
- загальна характеристика творчості.

2. Загальні відомості про твір:

- його назва, рік видання;
- його присвячення.

3. Зміст літературного тексту:

- тема, ідея, образи;
- форма викладення;
- розмір;
- кількість строф, куплетів.

4. Викладання літературного тексту:

- порівняти текст, використаний композитором, з літературним оригіналом.

III. Хорова фактура:

1. Склад хору:

- тип хору;
- вид хору;
- використання divisi.

2. Діапазони хорових партій та всього хору:

- виписати діапазон хорових партій та всього хору;

- вокальне навантаження партій;
- теситурні умови партій.

3. Навантаження партій у творі:

- виконання головної теми;
- підголоски та їх значення для даного твору;
- хоровий акомпанемент та його значення;
- роль солістів у виконанні твору.

4. Використання тембрових фарб, окремих хорових партій, груп та всього хору.

5. Засоби хорового викладання.

- використання неповного складу, хорових груп, чистих тембрів;
- *Divizi, tutti*;
- поступове включення хорових партій;
- співставлення та подвоєння хорових груп чи партій;
- перехрещення тощо.

6. Інші особливості твору:

- характер звучання «світлий», «темний», «матовий» тощо.
- прийоми звуковедення: *legato, non legato, staccato* тощо.

7. Вид хору для виконання твору:

- малий, середній, великий;
- його кваліфікація (професійний, учбовий).

IV. Виконавський план.

1. Домашня робота над партитурою:

- аналіз хорової партитури: розподіл її на частини, періоди, речення, фрази;
- розгляд окремих уривків твору;
- підготовка твору для знайомства з хором.

2. Знайомство хору з новим твором:

- виконання партитури по хоровому;
- розбір музичного та літературного тексту;
- інтонаційні особливості;
- гармонічна мова твору;
- проведення головної теми.

3. Загальний характер хору та його частин:

- темповий план;
- переклад всіх темпових позначень;
- агогічні відхилення.

4. Технічний розбір твору:

- за партіями, по групах, усім хором;
- вивчення по фразам, реченням, періодам;
- подужання технічних та інтонаційних труднощів;
- поєднання по групах та всього хору;
- засоби розучування (сольфеджіо, зі словами, транспонування).

5. Робота над строем:

1. Мелодичний стрій:

- чистота інтонування партій по горизонталі;

- ладова опора в інтонації;
- подолання інтонаційних труднощів у партіях;
- вплив текстури на інтонацію;
- інтонування інтервалів догори та вниз та їх особливості;
- інтонування звуків при відхиленнях та модуляціях.

2. Гармонічний стрій:

- вибудова акордів по вертикалі;
- з'єднання акордів в гармонічні послідовності;
- позначення інтонації стрілками в партитурі;
- методи збереження строю (виховання почуття ладу, розвиток внутрішнього слуху, розвиток зацікавленості співака).

6. Робота над ансамблем:

- види ансамблю в даному творі;
- теситурні складнощі в партіях та робота над ними;
- робота з «неансамбльованими» акордами;
- вироблення ансамблів: темпу, динаміки, тембру.

7. Робота над динамікою:

- значення динаміки для твору;
- динаміка у фразі, реченні, періоді;
- динамічна шкала усього твору;
- точний переклад динамічних позначень та їх характеристика;
- часні та загальна кульмінації;
- методи роботи над динамікою.

8. Робота над диханням:

- залежність дихання від структури твору;
- використання у виконанні твору різних типів дихання;
- дихання по фразах, окремими партіями, загальнохорове;
- ланцюгове дихання та робота над ним;
- вплив темпів, динаміки, тесситури на дихання.

9. Робота над дикцією:

- вокальність літературного тексту;
- тренування артикуляційного апарату (губи, язик, нижня щелепа);
- читання літературного тексту в темпі та ритмі під жест диригента;
- редуцирування та округлість голосних звуків у співі;
- підтекстовка в партитурі та її відміна від граматики.

10.Робота над метро-ритмом:

- точність використання довжини звуків: дуолів, триолів, пунктирного ритму; форшлагів, дроблення;
- збереження ритмічного малюнку;
- точне виконання довжини звуків на кінці фраз.

11.Фразування:

- зв'язок музичної та літературної фраз;
- побудова музичної фрази (кількість мотивів у фразі, єдиний розвиток, затакти у фразах тощо).

12.Прийоми диригування:

Технічні:

- диригентська схема;
- покази дихання, вступу, зняття;
- дроблення в диригуванні;
- різні види фермат (на звуці, паузі тощо);
- показ і розподіл динаміки;
- характер жесту в залежності від штриха виконання побудов, фраз;
- показ цезур, фразування;
- емоційний стан диригента та трактовка твору.

V. Заключення:

1. Стилiстичнi ознаки в творчому доробку композитора. Особливостi стилю даного хорового твору.
2. Рiзнi редакцiї хорового твору (якщо такi є). Причина виникнення, порiвняльний аналіз.
3. Порiвняльний аналіз творiв, написаних на один текст (якщо такi є).
4. Особистiсне вiдношення до хорового твору. Враження вiд знайомства з ним та вiд роботи над ним.
5. Порiвняльний аналіз рiзних виконавських iнтерпретацiй.
6. Мiсце даного хорового твору в сучасному хоровому виконавствi. Мiсце твору загальному хоровому доробку.

VI. Використанi джерела

Об'єкти та принципи аналізу хорового твору

Об'єкти та принципи музично теоретичного аналізу.

1. Змiст (тематика, сюжет, фабула, музичний змiст хорового твору в цiлому та його частин або роздiлiв, змiст лiтературного тексту - музичний змiст).
2. Жанр (ораторiя, кантата, меса, реквiєм, хоровий концерт, оперний хор, хорова сцена, хор iз симфонiї, тощо). Характеристика жанру, його змiстовнi складовi, формоутворюючi фактори. Час виникнення, етапи розвитку, вищий щабель розвитку, сучасний стан.
3. Стилiь. Стилiь як напрямок, школа в мистецтвi визначеного часу (iсторичний аспект: вiдродження, бароко, класицизм, романтизм, iмпресiонiзм, модерн, постмодерн, тощо). Стилiь як музично-технологiчний аспект, стилiь письма, фактури, гомофонно-гармонiчний, полiфонiчний (строгий, свободний), хоральний (строгий, акордовий, з ритмо-мелодiйною обробкою голосiв). Стилiь як особистiсно-композиторська ознака (або ознака певної школи). Специфiка композиторської письма даного автора, його належнiсть до певного iсторичного стилю та, у зв'язку з цим - особливостi iнтонацiйно-ритмiчної структури, гармонiї, полiфонiї, форми, тематизму.

4. Засоби музичної виразності.

- Мелодія
- Гармонія
- Метро-ритм
- Динаміка
- Засоби звуковедення
- Фактура
- Засоби розвитку

5. Принципи формоутворення

- Загальна форма твору
- Принципи розвитку
- Якісна характеристика частин форми (розділів)
- Кульмінація (динамічна, змістовна, кульмінації частин та форми в цілому)

Об'єкти та принципи вокально-хорового аналізу твору.

- 1) Тип та вид хор. Кількість партій, діапазони партій та хору. Наявність чи відсутність *divisi*.
- 2) Ступінь вокально-хорової підготовки хорового колективу та культури голосів, потрібних для виконання даного твору.
- 3) Динамічні умови стосовно теситури хорових партій. Темп, агогіка, метроритмічні складнощі.
- 4) Особливості *divisi*: просте, нашарування тембрів, перехрещення голосів, додаткові голоси, *divisi* – 2, 3, 4.
- 5) Вокальність або інструментальність вокально-хорового завдання твору (гамоподібні, фігуративні пасажі, хорове пічікато, рухи по інтервалах натурального ладу, фанфароподібні, сигнальні, тощо, хоровий органний пункт, тембральна густота, в'язкість, повнозвучність, прозорість, завуальованість хорових барв, імітація шуму, ударів, гомону, тощо.
- 6) Значення форми, структури, стильових та жанрових ознак (специфіки історичного стилю, особистісно-композиторського) змістовної складової у вокально-хоровій роботі над твором.
- 7) Драматургійно-змістовна складова хорового твору (програмність, етнічність, обрядовість, епічність, ліричність, драматичність, комічність, описова спостережливість) у вокально-хоровій роботі.
- 8) Вокально-хорові труднощі (теситура, дикція, темп, ритм, цезури, зіткнення розділів, фразування, інтонація, дихання, строй вертикальний та горизонтальний, види ансамблю).
- 9) Засоби мануального втілення всіх складових хорового твору (метр, темп, фразування, формоутворення, штрих, звуковедення, строй, ансамбль, дикція, інтерпретація).

Питання до співбесіди:

- Об'єкти та принципи музично-теоретичного аналізу
- Зміст, тематика, сюжетика твору; стислий виклад змісту (в цілому, та в кожній окремій частині)
- Загальна характеристика жанру; відповідність (типовість) форми, змістовного сенсу; час виникнення та модифікації; вищий щабель розвитку жанру, сучасний стан
- Стиль; школи; напрямки; історичні характеристики (співпадання з суміжними видами мистецтва);
- Фактурні виразники стилю
- Стиль як особистісна авторська характеристика
- Характеристика засобів музичної виразності: мелодія, гармонія, метро-ритм, фактура;
- Характеристика тематичного матеріалу, його складові;
- Архітектоніка;
- Вокально-хорові засоби: тип, вид хору, діапазон хорових партій, тембральні характеристики, їх використання;
- Вокальність або інструменталізм хорової фактури;
- Використання загально-хорових засобі звукоутворення, штрихів, тощо та використання даних засобів у частному ансамблі; аналогії з інструментами симфонічного оркестру;
- Колористика, як особливий хоровий засіб;
- Темпові ремарки, агогіка, їх вплив на хорову звучність;
- Динамічні вказівки, їх зв'язок з хоровим ансамблем;
- Розподіл динаміки у загальній формі та в її частинах;
- Драматургія твору та хорові засоби її відтворення;
- Аналіз складнощів: теситурних, дикційних, метро-ритмічних, темпових, інтонаційних, ансамблевих тощо.

Поточний та підсумковий контроль

На сучасному етапі розвитку та практичного втілення підготовки фахівців-бакалаврів спеціалізації "хорове диригування" на основі багатой інтелектуальної спадщини національного мистецтва, загальнолюдських цінностей, наукових досягнень та освітніх програм є формування досконалої системи кадрової підготовки. Вирішувати дане завдання необхідно з позицій сучасного розвитку науки, технологій та відповідно до потреб існуючої в сучасному житті практики хорової культури. Завдання ставить наступні питання:

- кого і за яких умов приймати у навчальні заклади спеціалізованої музичної освіти;
- якими саме методами формувати необхідні в сучасному музичному житті фахові компетенції (ф.к.)
 - як найкраще зацікавлювати студентів у результатах навчання (р.н.)
 - у яких суспільно-державницьких та світових тенденціях формувати процес навчання
- за допомогою якого саме репертуару формувати актуальність фахового порядку.

Професія диригента - одна з найбільш дискусійних в ланцюгу фахової музичної освіти. Диригент-музикант, інструментом якого є колектив (в диригентській практиці студентів-бакалаврів - це колектив фахівців такого ж самого рівня).

Предмет "Фах" спеціалізації "хорове диригування" виховує особисті якості диригента-виконавця, організатора творчого процесу в хоровому колективі. Під час опанування знань та навичок формується система фахової підготовки, необхідної для реалізації в синтетичній виконавській диригентській діяльності, яка здійснюється завдяки гармонічному розвитку музиканта-виконавця і містить систему практичної підготовки до роботи з хоровим колективом.

Система контролю засвоєння знань, вмінь та навичок диригента-бакалавра, - так званий «зворотній зв'язок», - має функцію донесення інформації про набуті компетенції від студента до викладача.

Поточний контроль має виявити, наскільки планомірно та комплексно студент набуває належні змістовному модулю компетенції, як удосконалює попередньо набуті навички, наскільки розширює спектр фахових знань, яка динаміка оволодіння професійними засобами вирішення диригентських завдань.

Поточний контроль створює умови регулювання процесу набуття та засвоєння компетенцій, встановлює планомірність їх набуття, надає змогу наочно підтвердити якість виконання, вжитих заходів у подоланні певних труднощів, якщо процес гальмується.

Поточний контроль – засіб організації студентом-бакалавром підготовки програми, самостійної роботи, індивідуальних завдань. Таким чином, процес набуття фахових компетенцій стає регулярним, неперервним.

Поточний контроль проходить у формі академічного концерту та становить 30% загальної (семестрової оцінки), він складається з демонстрації студентом-бакалавром певних форм роботи з хоровим твором:

- Виконання на фортепіано хорової партитури а capella (обов'язково напам'ять)
- Спів голосів по горизонталі та вертикалі хорової партитури твору а capella (по нотах)
- Диригування програми: хорового твору а capella та твору великої форми (кантатно-ораторіального жанру або оперної хорової сцени)
- Комплексний аналіз хорового твору (за вибором студента (твір а capella або твір великої форми).

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання (р.н.) на певному освітньому (кваліфікаційному) рівні або на окремих

його завершальних етапах. Підсумковий контроль включає семестровий контроль та державну атестацію студентів.

Семестровий контроль проходить у формі семестрового заліку (в системі оцінювання складає 70 відсотків рейтингової семестрової оцінки). Захід проходить згідно з розкладом екзаменаційної сесії навчального закладу. Розклад доводиться до відому студентів та викладачів за місяць до початку сесії. Порядок та методи оцінювання визначаються на засіданні кафедри «вокально-хорового мистецтва», узгоджуються з методичною радою.

Студенти, які не з'явилися на іспит(залік) без поважних причин, вважаються такими, що одержали незадовільну оцінку.

Для підтвердження набуття компетенцій згідно програмним вимогам курсу, студент має право продемонструвати:

- Виконання на фортепіано хорової партитури а capella (обов'язково напам'ять)
- Спів голосів по горизонталі та вертикалі хорової партитури твору а capella (по нотах)
- Диригування програми: хорового твору а capella та тавору великої форми (кантатно-ораторіального жанру або оперної хорової сцени)
- Розгорнутий комплексний аналіз хорового твору
- Відповіді на запитання комісії.

Підсумковий контроль проводиться з метою результатів навчання (р.н.) на певному освітньому кваліфікаційному рівні, або окремих його завершальних етапах.

Задля активізації та посилення творчої складової в період зимової та літньої сесії кафедра «Вокально-хорового мистецтва» проводить «Конкурс гри хорової партитури а capella».

Система оцінювання гри на фортепіано хорового твору а capella така – виконання оцінюється по 100-бальній системі за наступними критеріями:

- 90 - 100 – студент досконало володіє текстовою структурою хорового твору. Відтворюючи його звучання на фортепіано демонструє розуміння жанрово-стилістичних ознак, розкриває глибину авторського задуму, вдало інтерпретує, виявляючи вміння переконати слухачьку аудиторію. Відчуває музичну форму. Палітра хорових барв достатньо яскрава. Виконання емоційне, щире. Досконало володіє фортепіано.

- 82-89 – Студент досконало володіє текстовою структурою хорового твору, виявляє глибоке засвоєння матеріалу, відчуває музичну форму. Динамічна палітра розвитку драматургії твору достатньо яскрава та доцільна. Виконання емоційне. Але бракує власної інтерпретаторської концепції.
- 74-81 – Студент реалізує власні творчі можливості в текстовій структурі хорового твору. Демонструє володіння певним технічним арсеналом вирішення художнього завдання. Але в виконанні недостатньо емоційної виразності або є стильові похибки, бракує збалансованості розділів форми.
- 64-73 – Студент демонструє володіння текстовою структурою хорового твору. Намагається відтворити форму, жанрово-стилістичні ознаки. Однак у виконанні є певні недоліки: метро-ритмічні порушення, відсутнє почуття ансамблювання хорових горизонталей, недоцільне використання динаміки, хорової педалі.
- 60-63 – Студент виявляє, що набув певного досвіду у виконанні хорової партитури на фортепіано, але недосконалість засобів, що відтворюють хоровий твір, не дозволяє скласти впевнену картину про матеріал, що виконується. Є порушення темпу, метро-ритму, артикуляційні недоліки, що призводять до помилок у тексті. Формальний підхід до виконавських завдань.
- 35-59 – Студент демонструє елементарні навички у відтворенні структури хорового твору на фортепіано. Невільне володіння текстом не дозволяє йому виконати художні завдання. Динаміка набуття студентом навичок за вимогами курсу відсутня.
- 0-34 – Студент не здатен продемонструвати текстову структуру хорового твору згідно вимог курсу. Зацікавленості до роду діяльності не проявлено.

Питання для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь студентів

- Надати змістовну характеристику епохи написання творів програми.
- Визначити особливості авторського стилю та місце хорового твору в загальній спадщині композитора.
- Проаналізувати текст літературної основи хорового твору, визначити особливості його використання композитором.
- Визначити характеристики твору відносно загального стильового напрямку.
- Дослідити жанровий напрямок та використання жанрових рис композитором у хоровому творі.
- Визначити жанрові та стильові ознаки творів програми, особливості образної сфери, драматургії.

- Відтворити текстову структуру хорового твору на фортепіано, дотримуючись принципів хорового звучання(тембральних рішень, типів хорового дихання, динамічних рішень часткового та загального ансамблю та взаємодії теситури і динаміки).
- Проаналізувати форму хорового твору стосовно використання специфічних хорових засобів.

Завдання для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь студентів

- Обрати програму згідно вимог поточного контролю;
- Обрати програму підсумкової атестації;
- У вивченні творів напам'ять досягнути поєднання технічних чинників і художніх завдань;
- Системно опрацювати хоровий твір;
- Винайти методи мануального відтворення технічних засобів музичної виразності у зв'язку з художньою змістовністю, емоційним наповненням, стилістичною виправданістю.
- Розробити інтерпретаційний план хорового твору;
- Спланувати репетиційну роботу над творами програми.
- Визначитися з послідовністю творів програми стосовно можливостям хорового колектива, зручності виконання;
- Узгодити інтерпретаційний план з диригентом-хормейстером хорового колективу.
- Опрацювати науково-методичну літературу з метою вирішення проблем виконавського втілення хорового твору.

Методи оцінювання

- Усний, практичний
- Метод емоційного сприйняття, метод аналізу інтерпретації музичного твору, композиційної цілісності, відчуття стилю та жанру, відповідності програмі;
- усний, практичний, метод технічної відповідності;
- практичні, усні метод стильової ідентичності;
- усний, письмовий;
- усний, практичний, метод аналізу-інтерпретації музичних творів;
- письмовий, практичний;
- усний, практичний, письмовий, метод аналізу- інтерпретації музичних творів;
- метод емоційного сприйняття, метод аналізу інтерпретації музичного твору, композиційної цілісності, відчуття стилю та жанру, робота в ансамблі чи оркестрі;
- усний.

Контрольні заходи включають урок, поточний та підсумковий контроль.

Урок є первісною ланкою контролю, який містить перевірку самостійно виконаного завдання, закріплення попередньо отриманих навичок мануальної техніки, навичок роботи над новим твором (згідно структури навчальної дисципліни).

Поточний контроль проводиться у формі академічного концерту. Мета заходу : надання об'єктивної оцінки всім формам роботи по кожному з опанованих студентом хорових творів (хоровий твір а capella та хоровий твір крупної форми).

Поточний контроль набутих студентом компетенцій (знань, вмінь, володінь) має на меті з'ясування особистісного рівня даного студента у фаховому спрямуванні. Поточний контроль містить такі форми роботи, що надають змогу студенту досконало опанувати хоровий твір, а комісії зробити об'єктивні висновки відносно засвоєння необхідних компетенцій студентом на даному етапі (згідно структури навчальної дисципліни):

- гри партитури хорового твору а capella (обов'язково на пам'ять);
- диригування хорового твору а capella та твору крупної форми (обов'язково напам'ять);
- проспівування горизонталей (партій) та вертикалей (акордів) по нотах ;
- комплексний аналіз хорового твору в усній або письмовій формі (за рішенням комісії), згідно плану.

В план контрольних заходів включено наступну форму семестрового контролю - конкурс гри партитур, який проходить за тиждень (приблизно) до проведення основного контролю (форм робіт над новим твором). Захід має на меті виявити наступні фахові компетенції: досконале володіння структурою хорового твору, здатність відтворити хорові тембри; інтерпретаційну концепцію виконавця; переконливість особистісної виконавської компетенції.

Система контролю включає виконання усього художнього матеріалу за навчальними вимогами, обов'язково, напам'ять.

Підсумкова атестація у формі екзамену: диригування 30-40 хвилинною програмою, що складається із творів без супроводу та крупної форми із супроводом та аналізу даних творів.

Розподіл балів, які отримують студенти

I Курс

I семестр		II семестр	
Академ. конц. Змістовий модуль I	Семестр. контр. Змістовий модуль II	Академ. конц. Змістовий модуль III	Семестр. контр. Змістовий модуль IV

30%	70%	30%	70%
100%		100%	

II Курс

III семестр		IV семестр	
Академ. конц. Змістовий модуль I	Семестр. контр. Змістовий модуль II	Академ. конц. Змістовий модуль III	Семестр. контр. Змістовий модуль IV
30%	70%	30%	70%
100%		100%	

III Курс

V семестр		VI семестр	
Академ. Конц. Змістовий модуль I	Семестр. Контр. Змістовий модуль II	Академ. Конц. Змістовий модуль III	Семестр. Контр. Змістовий модуль IV
30%	70%	30%	70%
100%		100%	

IV Курс

VII семестр		VIII семестр
Академ. Конц. Змістовий модуль I	Семестр. Контр. Змістовий модуль II	Підготовка концертної виконавської (бакалаврської) програми.
30%	70%	
100%		100

I і III змістовні модулі кожного семестру (крім 4-го курсу) оцінюються наступним чином:

- гра партитури хорового твору а capella - 100б.

- диригування програми (хоровий твір а capella та твір великої форми) - 100б.
- Робота з хоровою партитурою акапелла (спів горизонталей та вертикалей) - 100б.
- комплексний аналіз хорового твору – 100б.

Сума балів за 4 форми роботи ділиться на 4, результат дорівнює 30% відсоткам семестрової оцінки.

II і IV змістовний модуль кожного семестру містять такі самі форми роботи з хоровими творами, оцінюються так само, але результат дорівнює 70% відсоткам семестрової оцінки.

Семестрова оцінка підраховується наступним чином:

$$A \times 0,3 + B \times 0,7,$$

Де А - оцінка I(III) модулю

В- оцінка II(IV) модулю.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою		
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку	
90 – 100	A	5	відмінно	зараховано
82 – 89	B	4	добре	
74 – 81	C	4		
64 – 73	D	3	задовільно	
60 – 63	E	3		
35 – 59	FX	2	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни		не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінки знань і вмінь:

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Відмінно	90 – 100	A

A. Студент вільно, впевнено та емоційно переконливо відтворює текстову структуру хорового твору, вдало інтерпретує, дотримуючись

особливостей стилю та жанру твору, досконало відчуває музичну форму, виконує хорову партитуру з урахуванням специфіки хорового звучання, володіє інтонаційним матеріалом (горизонталь, вертикаль). Розкриває глибину авторського задуму. Виявляє вміння впевнити комісію в правоті власної виконавської концепції. Досконало володіє мануальною технікою. Відмінний виконавський аналіз.

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Добре	82 – 89	B

B. Студент наполегливо працював над програмою, виявляє глибоке засвоєння музичного матеріалу. Відтворює музичну форму. Динамічна палітра розвитку музичної драматургії вдало відтворена в мануальному показі. Диригентський апарат вільний. Виконавський аналіз твору майже повний. Але його мануальний показ недостатньо впевнений, емоційно не виважений, припускається стильових неточностей, у грі хорової партитури не відтворено власний інтерпретаційний план, у виконанні хорових партій не дотримується вірних тембральних рішень.

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Добре	74 – 81	C

C. Студент добре володіє текстовою структурою хорового твору. Відтворюючи хоровий твір не розкриває його художньо-образний зміст, у грі хорової партитури не визвучує хорові тембри, у виконанні хорових голосів та вертикалі не дотримується авторських ремарок (динаміка, логіка, темп). У виконавському аналізі хорового твору є суттєві недоліки.

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Задовільно	64 – 73	D

D. Студент засвоїв художній матеріал, але демонструвати здобуті знання та вміння не в змозі, бо не опанував суттєві важелі хорового твору. Слабко сформоване художнє мислення не дозволяє відтворити хорову

партитуру належним чином. У виконанні хорових партій припускається помилок, чим демонструє відсутність комплексного засвоєння хорової текстової структури. У виконавському аналізі припускається суттєвих помилок.

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Задовільно	60 – 63	E

E. Студент здатний сприйняти і відтворити значну частину музичного матеріалу, але має слабку уяву про художньо-стилістичну сутність хорового твору, виявляє недостатнє знання авторських ремарок, музичної термінології. Партитури виконуються з помилками, але є фрагменти, що свідчать про потенціальні можливості студента. У відтворенні горизонталі та вертикалі відчувається відсутність твердих знань та навичок. Підхід до виконавського аналізу формальний.

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Незадовільно з можливістю повторного складання	35 – 59	FX

FX. Динаміка набуття студентами фахових компетенцій повністю відсутня. Текстова структура хорового твору засвоєна частково. Виконання програми мляве. Емоційна складова не проявлена. Партитура виконується повністю, але зі значною кількістю помилок. Виконання хорових партій та вертикалі не відтворена авторська інтонаційна палітра. Виконавський аналіз не дозволяє скласти уяву про хоровий твір.

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	0 – 34	F

F. Студент володіє незначною частиною текстової структури хорового твору, виявляє невелику кількість мануальних вмінь та навичок. Партитура виконана на низькому рівні, що свідчить про відсутність знань музичного матеріалу. Горизонталь та вертикаль відтворюється незадовільно. Виконавський аналіз твору – незадовільний.

Рекомендована література

1. Академічне хорове мистецтво України (історія, теорія, практика, освіта): колективна монографія/ [ред.- упоряд. О. М. Лігус]. Київ: Видавництво Ліра- К, 2017. 220 с.
2. Антонюк В. Г. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект: Монографія. – Видання друге, перероблене і доповнене. – К.: Українська ідея. 2001. 144 с.
3. Бенч О. Г. Шокало О. Г. Український хоровий спів. Київ: Український світ, 2002, 440 с.
4. Бондар Є. М. Сучасне хорове виконавство та освіта: скерованість на синтетичність. Міжнародний вісник: Культурологія, філологія, музикознавство. К.: Міленіум, 2005. Вип. II(5). 238 с. ст.128-133.
5. Гобдич М. М. Дондико О. І., Виноградча Д. В. Фах. Фах (диригування). Фах(диригування/спів): метод.вказівки з виконання практичних занять. Київ: Видавництво Ліра – К, 2007. 64с.
6. Завгородня Г. Ф. Деякі аспекти методології аналізу музичних творів. Міжнародний вісник: Культурологія, філологія, музикознавство. К.: Міленіум, 2015. Вип. II(5). С. 114-120
7. Карпенко Є. В. Співає Жіночий хор. Хрестоматія з хорового класу для студентів факультетів мистецтв педагогічних навчальних закладів. Хори без супроводу. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка 2005. 124с.
8. Карпінець А. М., Виноградча Д. В., Лебідкіна І. Є. Робота з самодіяльним хором: методичні рекомендації. Київ: Видавництво Ліра-К, 2007. 32 с.
9. Коломоєць О. М. Хорознавство Київ: Либідь, 2000. 67 с.
- 10.Кречко Н. М., Грицюк О. Ю., Комаренко Н. М. Сучасний вокально-хоровий концертний репертуар: практикум; [ред.-упоряд. Н. М. Кречко]. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 44с.
11. Москаленко В.Г. Лекции по музыкальной интерпретации: учебное пособие /Виктор Москаленко. К.:2012. 272 с.
- 12.Мусін І. Мова диригентського жесту. М., 2006. С.69-143.
- 13.Нечаєв Є. Робота з аматорським хором. Т., 2008.
- 14.Пузиревский А. И. Краткое руководство по инструментовке и сведения о сольних голосах хоре: Пособие для чтения партитур. Изд. 2-е. М.: Книжний дом «ЛИБРОКОМ», 2012. 72 с. (Музыка: Искусство, наука, мастерство.)
- 15.Скопцова О. М. Становлення та особливості розвитку народного хорового виконавства в Україні (кінець ХІХ-ХХ століття): монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2007. 80с.
- 16.Скоромний В. П. Аналіз вокально-хорових творів: практикум. Київ: Видавництво Ліра К, 2017. 80 с.
- 17.Сліпченко О. С. Методичні рекомендації до написання анотації та аналізу хорової партитури: метод.посіб. Київ: Видавництво Ліра – К, 2018. 44с.
- 18.Смирнова Т. А. Хорознавство. Харків: СДПУ, 2000. 180 с.
- 19.Стахевич О. Г. з історії вокально-виконавських стилів та вокальної педагогіки: посібник. Вінниця: Нова Книга, 2013. 76с.

20. Фах диригування: практикум для студентів факультету муз. Мистецтва спеціалізації хорове диригування/ [ред.- упоряд. Н. М. Кречко]. Київ: Видавництво Ліра – К, 2007. 140 с.
21. Хананаєв С. В., Хананаєва А. В. Построение авторской семантической канві в структурной модели хорового произведения (на примере хорового творчества В. Мартінюк). ВНАКККіМ: наук. журнал. К.: Міленіум, 2016. - №4. 154с. С. 111-115.
22. Якобенчук Н. О., Карпінєць А. М., Комаренко Н. М. Дирижерско-хоровий практикум, Київ: Ліра – К. 2007. 56 с.
23. Glinka-Izmailov A. N. Useful advice to young singer, Textbook. - 3rd edition, ster. – Saint-Petersburg: Publishing house “Lan”; Publishing house “THE PLANET OF MUSIC”, 2018. 40 pages. (University textbooks. Books on specialized subjects).

Допоміжна:

1. Дем'янюк Н.Ю. Основи хорознавства і методики роботи з хором : навчальний посібник для студентів середніх спеціальних і вищих закладів освіти. Полтава : ПДПУ, 2004.- 96с.
2. Коломоєць О.М. Хорознавство : навчальний посібник для студентів вузів. К.: Либідь. 2001. 168с.
3. Пігров К. Керування хором. Вид.2-е. К.: Музлітература.1962. 201с.
4. Романовський Н.В. Хоровий словарь. М.:Музыка, 2000. 230с.

Інформаційні ресурси

1. <http://ale07.ru/music/notes/song/chorus/andreeva.htm>
2. <http://www.torrentino.me/torrent/923632>
3. <http://www.fainer.com.ua/noti.htm>
4. <http://www.grinchenco.ru/noty-dlya-zhenskogo-i-detskogo-hora/>
5. <http://choirlive.narod.ru/kozevnikov.html>
6. http://www.personbio.com/sel_rod_zan.php?id_fam=170